

СКИЦА ЗА АНТОЛОГИЈУ НЕСНИМЉЕНИХ СРПСКИХ ФИЛМОВА

Кинематографија које нема

Само овде (у безличном привиду југословенско-српске кинематографије) нема херојства, нема дамске отмености, нема романтичног витештва, нема егзотичних путовања, нема манастирских и дворских амбијената, нема сеоске топлине, нема џентлменске елеганције, нема грађанског духа нашег негдашњег европејства, нема никакве и ничије узвишености, нема великих личности наше историје, културе и уметности. У бескрајној скали људских осећања — овде нема готово ничега осим општег осећања наше међусобне отуђености, безнађа, протеста, различитог (најчешће јаловог) самокритизерства и свеprisутног моралисања. Као да још увек живимо у временским рестама из педесетих и шездесетих година прошлог века: са истим оним страхом од свега што има везе са људском душом и националном историјом

Пише: Драгослав Бокан

Не-ка-да дав-но, у про-шлом ве-ку и не-ком бив-шем жи-во-ту, ја сам био ра-до-зна-ли и за-не-се-ни сту-дент филм-ске ре-жи-је.

Игром суд-бин-ских окол-но-сти, ни-ка-да ни-сам сни-мио ни-је-дан од свих оних фил-мо-ва о ко-ји-ма сам та-да ма-штао, за-јед-но са мо-јим дру-го-ви-ма са кла-се; за-јед-но са Дин-ком, Ни-ко-лом, Ми-ло-шем, Ми-ха-и-лом, Жар-ком, Алек-сан-дром и Зо-ра-ном.

Те го-ди-не и ти сно-ви су за-у-век про-шли.

Осим по-не-кад, кад све утих-не и ја, са дна по-ли-це, узмем у ру-ке не-ку од освет-нич-ки за-ту-ре-них филм-ских књи-га.

И он-да по-но-во про-жи-вља-вам све оне до-бро по-зна-те фил-мо-ве мо-је сту-дент-ске мла-до-сти. Из-но-ва се се-ћам ан-то-ло-гиј-ских ди-ја-ло-га, фе-но-ме-нал-них му-зич-ких те-ма, не-за-бо-рав-них сце-на, глу-мач-ких бра-ву-ра, за-во-дљи-вих по-гле-да, нео-че-ки-ва-них дра-ма-тур-ских обр-та и вр-то-гла-вих по-кре-та ка-ме-ре...

Осе-тим увек, пу-ном сна-гом, но-стал-ги-ју пре-ма том вре-ме-ну и све-му оно-ме што је за-у-век про-шло и ви-ше се ни-ка-да не-ће вра-ти-ти.

Гле-дам из-бле-де-ле по-све-те ко-је су ми на-пи-са-ли Пи-тер Бог-да-но-вич (на сво-јој култ-ној књи-зи о Хич-ко-ку) и Ан-дреј Кон-ча-лов-ски (на би-о-гра-фи-ји Ан-дре-ја Ру-бљо-ва); се-ћам се бе-о-град-ских су-сре-та са Мај-клом Ћи-ми-ном, Бер-нар-дом Бер-то-лу-чи-јем, Мар-ком Фе-ре-ри-јем, По-лом Шре-де-ром и Ва-ле-ри-ја-ном Бо-ров-чи-ком; под-се-ћам се њу-јор-шке пре-по-днев-не ка-фе са веч-но за-го-нет-ним Деј-ви-дом Лин-чом...

Се-ћам се нај-бо-љих го-ди-на мог жи-во-та, оних ко-је (из да-на-шње пер-спек-ти-ве) та-ко ро-ман-тич-но прет-хо-де тре-нут-ку ка-да сам, јед-ним по-те-зом, све то за-у-век на-пу-стио и он-да за-ро-нио у свој соп-стве-ни жи-вот-ни филм, је-ди-ни ко-ји сам до са-да, ко-ли-ко-то-ли-ко, ус-пео да ре-жи-рам. А овај мој (још увек у на-ста-ја-њу) лич-ни суд-бин-ски филм по-не-кад за-и-ста ли-чи на ак-ци-о-ни три-лер, по-не-кад ви-ше на кла-сич-ну тра-ге-ди-ју, по-не-кад на ве-стерн, кри-мић, „филм-но-ар“, „са-пун-ску опе-ру“ или „ко-ме-ди-ју си-ту-а-ци-је“. Ка-ко кад и ка-ко за ко-га...

Али, то, ипак, ни-је све.

На-и-ме, осим овог увек та-ко лич-ног осе-ћа-ња — ве-за-ног за мо-ју нео-ства-ре-ну ре-ди-тељ-ску би-о-гра-фи-ју — увек ми се по-ја-ви и осе-ћа-ње да све то не-ка-ко и ни-је пот-пу-но слу-чај-но. Да то што ја ни-сам ре-жи-рао сво-је фил-мо-ве не-ма ве-зе са-мо са мном, мо-јим лич-ним и суд-бин-ским из-бо-ри-ма. Да је све то са-мо део не-чег мно-го ве-ћег и не-у-по-ре-ди-во зна-чај-ни-јег про-бле-ма.

Про-бле-ма чи-та-ве срп-ске кул-ту-ре. Про-бле-ма чи-та-вог на-шег дру-штва.

Осе-тим да је реч о од-су-ству још и мно-гих дру-гих, ни-ка-да сни-мље-них фил-мо-ва јед-не пот-пу-но вир-ту-ел-не (ре-ал-но не-по-сто-је-ће) срп-ске ки-не-ма-то-гра-фи-је. Оних ко-ји би за-слу-жи-ли да бу-ду у овим ве-ли-ким филм-ским књи-га-ма, али, исто та-ко, и у на-шим ср-ци-ма, се-ћа-њи-ма, осе-ћа-њи-ма...

МИ НЕ ПРИ-СТА-ЈЕ-МО НА НАС

И си-гу-ран сам да све то ни-је и не мо-же би-ти слу-чај-но.

Осе-тим да иза то-га сто-ји мно-го не-по-ста-вље-них пи-та-ња и не-по-сто-је-ћих од-го-во-ра.

И од-мах се отва-ра, спон-та-но, у ни-зу, чи-тав низ зна-чај-них те-ма за раз-ми-шља-ње. Проблем ко-ји не-ка-ко мо-ра да ре-ши на-ша ге-не-ра-ци-ја.

Ро-је се пи-та-ња:

Шта се то, за-и-ста, до-го-ди-ло са срп-ским фил-мом?

Да ли су сви они не-сни-мље-ни срп-ски фил-мо-ви и ве-ћи и леп-ши и бо-љи и зна-чај-ни-ји од оних сни-мље-них? Ко-ји нам од не-сни-мље-них нај-ви-ше не-до-ста-ју? Чи-ме бисмо се нај-ви-ше по-но-си-ли? Шта бисмо гле-да-ли два, три, пет, де-сет... пу-та? Чи-је би по-сте-ре ле-пи-ли по уче-нич-ким зи-до-ви-ма и сту-дент-ским со-ба-ма? Ко би и због че-га био нај-по-зна-ти-ји и нај-по-пу-лар-ни-ји? На ко-га бисмо нај-ви-ше ли-чи-ли?...

И шта би то уоп-ште би-ло: „срп-ски филм”? Да ли је реч о спе-ци-фич-ном филм-ском из-ра-зу, не-ком по-себ-ном умет-нич-ком сен-зи-би-ли-те-ту, аутен-тич-ној по-е-ти-ци...?

И да ли то, та-кво, по-сто-ји?

Да ли је не-ка-да по-сто-ја-ло?

И да ли ће, мо-жда, јед-ном, не-ка-да, ипак по-сто-ја-ти?

Да ли по-сто-ји шан-са да се ов-де сни-ма ишта од оно-га што би има-ло сен-зи-би-ли-тет, кре-а-тив-ни им-пулс, стил и уку-с фил-мо-ва као што су *Тра-га-чи*, *Рио Бра-во*, *Ка-за-бла*
н-ка , *Нај-б*

о-ље го-ди-не на-ших жи-во-та

,
До-го-ди-ло се јед-не но-ћи

,
Под мо-сто-ви-ма

... све до

Ан-дре-ја Ру-бљо-ва

,

Чо-ве-ка ко-ји је пао на зе-мљу

,

Си-би-ри-ја-де

,

Блејд Ра-не-ра

,

Чуд-не де-вој-ке

,

Чо-ве-ка сло-на

,

Пла-вог со-мо-та

,

Кад ја-гањ-ци утих-ну

,

Бли-ста-вог ума

,

Гла-ди-ја-то-ра

,

Го-спо-да-ра пр-сте-но-ва

...? Да се сни-ми не-што што би би-ло на-ша вер-зи-ја ових (ме-ђу-соб-но та-ко раз-ли-чи-тих, али све од ре-да пра-вих, аутен-тич-них) фил-мо-ва?

Ре-ци-мо: хе-рој-ски филм о Де-спо-ту Сте-фа-ну Ла-за-ре-ви-ћу (на на-чин *Хен-ри-ја Пе-тог*

Ке-не-та Бра-не), о срп-ском сред-њо-ве-ко-вљу (на на-чин *Бор-ма-но-вог*

Екс-ка-ли-бу-ра

), или апо-ло-ги-ја на-ци-о-нал-ног ју-на-ка (на на-чин

Хра-брог ср-ца

Мела Гибсона), опис аван-ту-ри-стич-ког кра-ља-ден-ди-ја Ми-ла-на Обре-но-ви-ћа (на на-чин

Прин-ца и игра-чи-це

Ло-рен-са Оли-ви-јеа), би-о-гра-фи-ја срп-ске по-ро-ди-це из Кнез Ми-ха-и-ло-вог вре-ме-на (на на-чин

Ра-зу-ма и осе-ћај-но-сти

Ан-га Ли-ја), филм на те-му пр-вих европ-ских пу-то-ва-ња при-пад-ни-ка срп-ске гра-ђан-ске ели-те XIX века (на на-чин *Ај-во-ри-је-ве*

Со-бе са по-гле-дом

), за-пис о ду-хов-ном хе-рој-ству и по-сто-ја-но-сти бе-о-град-ског ми-тро-по-ли-та Ми-ха-и-ла Јо-ва-но-ви-ћа (на на-чин *Ци-не-ма-но-вог*

Чо-ве-ка за сва вре-ме-на

) или о ју-ро-ди-вој ми-стич-ној сна-зи јед-ног Ју-сти-на По-по-ви-ћа (на на-чин на ко-ји је

свог ју-на-ка при-ка-зао Па-вел Лун-гин у

Остр-ву

) , умет-нич-ки за-пис о ва-ја-ру Ђор-ђу Јо-ва-но-ви-ћу (на на-чин Ро-се-ли-ни-је-вог
Кон-цер-та за Ми-ке-лан-ђе-ла

) или о сли-ка-ру Уро-шу Пре-ди-ћу (на на-чин

Вин-сен-та

Ау-стра-ли-јан-ца По-ла Кок-са)...?

И та-ко ре-дом...

Без-број је ових не-сни-мље-них пар-ња-ка оно-га што, одав-но, по-сто-ји у свим
свет-ским ки-не-ма-то-гра-фи-ја-ма — осим у на-шој!

Са-мо ов-де (у без-лич-ном при-ви-ду ју-го-сло-вен-ско-срп-ске ки-не-ма-то-гра-фи-је)
не-ма хе-рој-ства, не-ма дам-ске от-ме-но-сти, не-ма ро-ман-тич-ног ви-те-штва, не-ма
ег-зо-тич-них пу-то-ва-ња, не-ма ма-на-стир-ских и двор-ских ам-би-је-на-та, не-ма
се-о-ске то-пли-не, не-ма цен-трал-не еле-ган-ци-је, не-ма гра-ђан-ског ду-ха на-шег
не-гда-шњег евро-пеј-ства, не-ма ни-ка-кве и ни-чи-је уз-ви-ше-но-сти, не-ма ве-ли-ких
лич-но-сти на-ше исто-ри-је, кул-ту-ре и умет-но-сти...

У бес-крај-ној ска-ли људ-ских осе-ћа-ња — ов-де не-ма го-то-во ни-че-га, осим
све-оп-штег осе-ћа-ња на-ше ме-ђу-соб-не оту-ђе-но-сти, без-на-ђа, про-те-ста,
ра-зно-ра-зног (нај-че-шће ја-ло-вог) са-мо-кри-ти-зер-ства и све-при-сут-ног
мо-ра-ли-са-ња...

Као да још увек жи-ви-мо у вре-мен-ским ре-стло-ви-ма из пе-де-се-тих и ше-зде-се-тих
го-ди-на про-шлог ве-ка: са истим оним стра-хом од све-га што има ве-зе са људ-ском
ду-шом и на-ци-о-нал-ном исто-ри-јом.

КРА-ТАК ПРЕ-ГЛЕД ТЕ-МЕЉ-НЕ ПРО-ПА-СТИ

Овај страх је, из-гле-да, са-свим овла-дао не-ја-ком ду-шом срп-ског фил-ма и (за раз-ли-ку од, ре-ци-мо, срп-ске књи-жев-но-сти) умр-твио је и за-мр-зао, у вре-ме-ну и осе-ћа-њи-ма.

Јед-но-став-но, не-до-ста-ја-ле су пра-ве при-ли-ке, али и истин-ски ве-ли-ки ду-хо-ви за ти-тан-ски на-пор ства-ра-ња аутен-тич-ног умет-нич-ког из-ра-за у не-че-му што би био „срп-ски филм”. Нај-та-лен-то-ва-ни-ји се, очи-глед-но, ни-су ба-ви-ли фил-мом.

Бив-ши пар-ти-зан-ски ко-ме-са-ри, не-до-у-че-ни и ам-би-ци-о-зни, пра-ви-ли су (не-зграп-но ма-ски-ра-ни у сце-на-ри-сте, ре-ди-те-ље и про-ду-цен-те) сво-је по-ли-тич-ки ко-рект-не успо-не и успе-хе, сво-је „фалш” би-о-гра-фи-је и ла-жне ка-ри-је-ре.

Исти-на, ни-је им би-ло те-шко. По-сле не-ко-ли-ко не-до-вр-ше-них ме-ђу-рат-них, по-лу-а-ма-тер-ских филм-ских по-ку-ша-ја, они су пра-ви-ли но-ву исто-ри-ју но-вог „ки-не-ма-то-граф-ског” ме-ди-ја. На-рав-но, уз све-срд-ну, моћ-ну по-др-шку јед-не пот-пу-но иде-о-ло-ги-зо-ва-не др-жа-ве. На-кон оне пр-ве и сви-ма ви-дљи-ве, „твр-де”, вој-не фа-зе пар-ти-зан-ске дик-та-ту-ре, до-шло је вре-ме за ону дру-гу, мно-го лу-ка-ви-ју, „ме-ку” по-ли-циј-ску фа-зу ве-ште и пот-пу-не уну-тра-шње кон-тро-ле.

Ова ин-те-ли-гент-но ма-ски-ра-на то-та-ли-тар-на др-жа-ва (ФНРЈ, СФРЈ) уме-ла је да ко-ри-сти сва-ки на-чин да се-би и све-ту по-ка-же сво-ју до-бро (по-ли-тич-ки) ди-зај-ни-ра-ну „сло-бо-до-ум-ност” и „ве-ли-чи-ну”.

Све се про-ме-ни-ло, а опет — оста-ло исто.

На-ђе-на је спа-со-но-сна фор-му-ла, под ко-јом ће до-ма-ћа иде-о-ло-шка дог-ма ус-пе-ти да, ова-ко ка-му-фли-ра-на, пре-жи-ви сва ис-ку-ше-ња, над-жи-вев-ши све дру-ге (ма-ње

лу-ка-ве) ко-му-ни-стич-ке ре-жи-ме Ис-точ-не Евро-пе.

На-и-ме, ви-ше ни-су кон-тро-ли-са-не те-ме — већ љу-ди!

Ге-ни-јал-но, зар не?

На-ђе-на је но-ва ши-фра јед-не но-ве то-та-ли-тар-не кон-тро-ле.

Ни-је би-ло то-ли-ко ва-жно „шта се сни-ма”, већ „ко сни-ма”.

Јед-ни-ма је би-ло до-зво-ље-но све: да се игра-ју „аутор-ске не-за-ви-сно-сти” и „по-бу-не про-тив си-сте-ма” ко-ли-ко год им је во-ља.

Дру-ги-ма, опет, ни-је до-пу-ште-но ни-шта. Они-ма ко-ји ни-су же-ле-ли да се при-ла-го-де ду-ху вре-ме-на. Они-ма ко-ји су још увек га-ји-ли илу-зи-је о на-ро-ду, исто-ри-ји, тра-ди-ци-ји, про-шло-сти, на-сле-ђу, ве-ри, ка-рак-те-ру, на-ци-о-нал-ној суд-би-ни, ду-хов-ном иден-ти-те-ту... Они-ма ко-ји би се усу-ди-ли да тра-га-ју за об-ли-ци-ма не-че-га што би би-ла срп-ска ва-ри-јан-та „ру-ске иде-је”...

Ни-шта лак-ше.

Би-ло је ва-жно са-мо пра-вил-но пре-по-зна-ти оне „опа-сне”, не-до-зво-ље-не ауто-ре и ства-ра-о-це, ко-ји мо-ра-ју да бу-ду из-оп-ште-ни из дру-штва, раз-го-во-ра, јав-но-сти, кон-кур-са, фон-до-ва.

На-кон то-га је он-да све да-ље — ла-ко и без-бол-но.

Би-ло је то ве-ли-ко фи-на-ле ви-ше-де-це-ниј-ског уни-ште-ња оста-та-ка на-шег гра-ђан-ског дру-штва.

Та-да у ства-ри по-чи-ње жи-вот „дво-стру-ких стан-дар-да”, ма-ло-гра-ђан-ска епо-ха ап-со-лут-не ла-жи и оп-ште ко-рум-пи-ра-но-сти бив-ства стро-го кон-тро-ли-са-них по-да-ни-ка ове мон-стру-о-зне дру-штве-не тво-ре-ви-не.

Кри-ју-ћи се иза при-ча о прав-ди и сло-бо-ди — не-стао је и по-след-њи при-вид аутен-тич-не прав-де и сло-бо-де...

По-чео је су-мрак на-шег ума, на-ше кул-ту-ре, на-шег на-чи-на жи-во-та, на-ше исто-ри-ј-ске суд-би-не...

И у том и та-квом па-ду, ни-је би-ло ни-ка-квих шан-си да не-што то-ли-ко по-тен-ци-јал-но ва-жно као што је „филм” бу-де са-чу-ва-но од пот-пу-не и те-мељ-не про-па-сти.

РА-ЂА-ЊЕ МА-ЛО-ГРА-ЂАН-СКЕ ЦИ-ВИ-ЛИ-ЗА-ЦИ-ЈЕ

По-сле-рат-ну про-па-ган-ду је за-ко-но-мер-но на-сле-дио „цр-ни филм” бив-ших пар-ти-за-на и њи-хо-вих бун-тов-них си-но-ва, иде-ал-ни при-вид „сло-бо-де ства-ра-ла-штва” у та-ко-зва-ном „са-мо-у-прав-ном со-ци-ја-ли-зму”. Ус-пут је сни-мље-но и не-ко-ли-ко бед-них, пот-пу-но не-у-спе-шних ме-ђу-на-род-них ко-про-дук-ци-ја, као и пар хер-ме-тич-них умет-нич-ких фил-мо-ва, на тра-гу он-да-шњих европ-ских трен-до-ва.

Ту не-где на-ста-је вре-ме (ду-го че-ка-ног) осло-ба-ђа-ња од иде-о-ло-шког при-ти-ска, али се у том сти-дљи-вом осло-ба-ђа-њу не ра-ђа ни-шта по-себ-но но-во и ва-жно (осим пар сен-ти-мен-тал-них цр-но-ху-мор-них ко-ме-ди-ја на тра-гу та-ко-зва-не „че-шке шко-ле”).

Све је већ би-ло го-то-во. До-бро пре-па-ри-ра-но, ис-це-ђе-но, му-ми-фи-ци-ра-но. Ис-пра-жње-но од све-га за-и-ста не-до-пу-сти-вог.

У на-шој филм-ској кул-ту-ри је већ би-ла пот-пу-но сло-мље-на ду-ша осе-ћа-ња за сво-је, искон-ско, по-себ-но, тра-ди-ци-о-нал-но, аутен-тич-но...

Филм је био су-ви-ше опа-сна област да би се до-зво-ли-ло ма ка-кво од-сту-па-ње од ди-рек-ти-ва са иде-о-ло-шког вр-ха. Ни-је то би-ла „по-е-зи-ја у 500 при-ме-ра-ка”, па да се не-ста-шна умет-нич-ка де-ца пу-сте да се ма-ло по-и-гра-ју.

У пи-та-њу је био филм, ки-не-ма-то-граф-ска фа-бри-ка па-жљи-во упа-ко-ва-них про-па-ганд-них по-ру-ка за нај-ши-ру упо-тре-бу. Ту, у днев-ним но-ви-на-ма, на ра-ди-ју и на те-ле-ви-зи-ји ни-је би-ло пу-но про-сто-ра за за-бра-ње-не экс-пе-ри-мен-те...

И по-сле-ди-це су се убр-зо осе-ти-ле.

Уме-сто гра-ђан-ске, ра-ђа се и раз-ви-ја не-ка чуд-на ма-ло-гра-ђан-ска ци-ви-ли-за-ци-ја, на по-ру-ше-ним те-ме-љи-ма уни-ште-них на-ци-о-нал-них и ду-хов-них вред-но-сти. По-ја-вљу-је се ла-жно гра-ђан-ство, ли-ше-но сво-је не-ка-да-шње су-шти-не. Овај јад-ни и не-спрет-ни, пот-пу-но ве-штач-ки об-лик по-сто-ја-ња по-чи-ње да се ди-чи сво-јом раз-ли-чи-то-шћу од не-у-ке и не-у-спе-шне ма-се, ли-ше-не сва-ке „пре-фи-ње-но-сти” и „сти-ла”.

На сце-ну сту-па нај-го-ра ге-не-ра-ци-ја у исто-ри-ји на-шег по-сто-ја-ња. Ства-ра се хи-брид-ни при-вид не-по-сто-је-ће кул-ту-ре, не-ве-што ор-га-ни-зо-ва-ни ха-ос без сми-сла и ци-ља, нар-ци-со-ид-но об-у-зет сво-јом ла-жном, иде-о-ло-ги-зо-ва-ном „ур-ба-но-шћу”.

Ова ла-жна (Хр-ва-ти би ре-кли „на-рај-ца-на”) „хи-пер-ур-ба-на” ат-мос-фе-ра пот-пу-но осва-ја срп-ске би-о-ско-пе, стру-ков-на кри-ти-чар-ска удру-же-ња и уни-вер-зи-тет-ске учи-о-ни-це Фа-кул-те-та драм-ских умет-но-сти.

То је био крај сва-ке на-де у опо-ра-вак оно-га што је, мо-жда, мо-гао да бу-де срп-ски филм.

Због то-га је ста-ње на-ше јав-но-сти ова-кво ка-кво је-сте. Због тога Ср-би-јом и да-ље вла-да нај-ни-жа та-бло-ид-на пси-хо-ло-ги-ја ме-ђу-соб-не мр-жње, уце-на и не-по-ве-ре-ња.

ДУХ ПОСЛУШНОГ СРЕСКОГ НАЧЕЛНИКА

И због то-га се по-ла-ко и не-у-мо-љи-во пра-зне срп-ски би-о-ско-пи, сем кад, на тре-ну-так, про-и-гра ма-кар тра-чак оно-га што нам сви-ма то-ли-ко не-до-ста-је. Пу-бли-ка на-пу-ни би-о-ско-пе чим са екра-на осе-ти тра-чак не-че-га што је, од-у-век, аутен-тич-но на-ша на-су-шна пси-хо-ло-шка по-тре-ба. Тра-чак све-сти о оно-ме што је, ве-ко-ви-ма, гра-ди-ло и из-гра-ди-ло ду-шу и ка-рак-тер на-шег на-ро-да. Ко-лек-тив-но не-све-сно на-шег на-ро-да игра сво-ју веч-ну, суд-бо-но-сну уло-гу. Као по-след-ња од-бра-на од ис-пра-них мо-зго-ва и за-тро-ва-не осе-ћај-но-сти на-ше „кул-ту-ре”...

Све то је, ујед-но, и је-ди-ни пра-ви раз-лог на-ших ме-ђу-на-род-них не-у-спе-ха.

Јер су го-то-во сви дру-ги на-ро-ди, пре или ка-сни-је, успе-ва-ли да ипак не-ка-ко

про-на-ђу се-бе — да би он-да мо-гли да то про-на-ђе-но „сво-је” ве-ли-ко-ду-шно по-ну-де свет-ској за-јед-ни-ци кул-ту-ра, као свој ори-ги-нал-ни, дра-го-це-ни при-лог.

За-то, пот-пу-но ло-гич-но, и све свет-ске ан-то-ло-ги-је фил-ма го-то-во у пот-пу-но-сти за-о-би-ла-зе наш слу-чај. Осе-ћа-ју да ту не-што де-фи-ни-тив-но ни-је у ре-ду...

Њи-ма се не мо-же про-да-ти ле-по упа-ко-ва-но „ни-шта”. Ни-ти „ко-пи-је ко-пи-ји-них ко-пи-ја” оно-га што они са-ми зна-ју да сни-ме и мно-го бо-ље и мно-го ве-шти-је не-го ми.

За-то у нај-ве-ћим исто-ри-ја-ма фил-ма не-ма ме-ста за нас. За нас ко-ји ни-ка-ко не при-ста-је-мо да бу-де-мо „ми”...

И не са-мо да нас не-ма фор-мал-но (осим не-ког за-лу-та-лог име-на на дну ин-дек-са и по-не-ке фо-то-гра-фи-је из фил-мо-ва Ду-ша-на Ма-ка-ве-је-ва, Са-ше Пе-тро-ви-ћа и Еми-ра Ку-сту-ри-це), већ ни су-штин-ски!

Ми, јед-но-став-но, ов-де, на овом бес-крај-ном по-пи-су ту-ђих филм-ских уто-пи-ја пот-пу-но и нео-по-зи-во од-су-ству-је-мо!

На-ше при-че и на-ши сно-ви очи-глед-но ни-су на-шли ме-ста на овим уни-вер-зал-ним ма-па-ма свет-ске (ки-не-ма-то-граф-ске) има-ги-на-ци-је.

Као и у књи-га-ма о ве-ли-ким исто-риј-ским до-га-ђа-ји-ма, Ис-точ-на Евро-па се по-ми-ње са-мо спо-ра-дич-но, а ми го-то-во ни-ка-ко.

Али, за раз-ли-ку од исто-ри-је, ов-де као да за то има и са-свим објек-тив-них раз-ло-га.

И за-то мо-рам ов-де, пред сви-ма ва-ма, да са-да ис-по-ве-дим ону стра-шну, чуд-ну

уса-мље-ност ко-ју оба-ве-зно осе-тим кад год отво-рим не-ку књи-гу о фил-му. Јер знам шта ме че-ка...

И не мо-гу да се на овом ме-сту не се-тим оне гор-ке Ка-ша-ни-но-ве ре-че-ни-це да код нас не-ма ве-ли-ких те-ма јер на-ши ауто-ри не пре-ва-зи-ла-зе дух по-слу-шног сре-ског на-чел-ни-ка.

П.С.

Да не гре-шим ду-шу, мо-рам на са-мом кра-ју да спо-ме-нем да ов-де ипак по-сто-ји јед-на са-мо-ни-кла кре-а-тив-на филм-ска нит, на-ста-ла на ру-ше-ви-на-ма сва-ког сми-сла.

Реч је о не-ко-ли-ко апо-ка-лип-тич-ких, „палп-фикшн” ре-мек-де-ла јед-не но-ве осе-ћај-но-сти.

По-га-ђа-те, реч је о фил-мо-ви-ма *Ми ни-смо ан-ђе-ли*, *Ле-па се-ла ле-по го-ре* и *Ра-не Ср-ђа-на Дра-го-је-ви-ћа*.

И по-сто-ји, као по-се-бан фе-но-мен, Емир Кустурица.

И то би от-при-ли-ке би-ло све... <

***

За-ми-сли-мо: хе-рој-ски филм о Де-спо-ту Сте-фа-ну Ла-за-ре-ви-ћу (на на-чин „Хен-ри-ја Пе-тог” Ке-не-та Бра-не), о срп-ском сред-њо-ве-ко-вљу (на на-чин Бор-ма-но-вог „Екс-ка-ли-бу-ра”), или апо-ло-ги-ја на-ци-о-нал-ног ју-на-ка (на на-чин Мел Гиб-со-но-вог „Хра-брог ср-ца”), опис аван-ту-ри-стич-ког кра-ља-ден-ди-ја Ми-ла-на Обре-но-ви-ћа (на на-чин „Прин-ца и игра-чи-це” Ло-рен-са Оли-ви-јеа), би-о-гра-фи-ја срп-ске по-ро-ди-це из Кнез Ми-ха-и-ло-вог вре-ме-на (на на-чин „Ра-зу-ма и осе-ћај-но-сти” Ан-га Ли-ја), филм на те-му пр-вих европ-ских пу-то-ва-ња при-пад-ни-ка срп-ске де-вет-на-е-сто-ве-ков-не гра-ђан-ске ели-те (на на-чин Ај-во-ри-је-ве „Со-бе са по-гле-дом”), за-пис о ду-хов-ном хе-рој-ству и по-сто-ја-но-сти бе-о-град-ског ми-тро-по-ли-та Ми-ха-и-ла Јо-ва-но-ви-ћа (на на-чин Ци-не-ма-но-вог „Чо-ве-ка за сва вре-ме-на”) или ју-ро-ди-вој ми-стич-ној сна-зи јед-ног Ју-сти-на По-по-ви-ћа (на на-чин на ко-ји је свог ју-на-ка при-ка-зао Па-вел Лун-гин у „Остр-ву”), умет-нич-ки за-пис о ва-ја-ру Ђор-ђу Јо-ва-но-ви-ћу (на на-чин Ро-се-ли-ни-је-вог „Кон-цер-та за Ми-ке-лан-ђе-ла”) или о сли-ка-ру Уро-шу Пре-ди-ћу (на на-чин „Вин-сен-та” Ау-стра-ли-јан-ца По-ла Кок-са)...?